

Luxembourg, 24. juuni 2024
(OR. en)

11296/24

COHOM 137

MENETLUSE TULEMUS

Saatja: Nõukogu peasekretariaat

Kuupäev: 24. juuni 2024

Saaja: Delegatsioonid

Teema: Nõukogu järelused, millega ajakohastatakse ELi suuniseid
relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses

Delegatsioonidele edastatakse lisas nõukogu järelused, millega ajakohastatakse ELi suuniseid relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses ja mille nõukogu kiitis heaks oma 4038. istungil 24. juunil 2024.

Nõukogu järeldused, millega ajakohastatakse ELi suuniseid relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses

[ajakohastatud versioon lisas]

1. Tuletades meelde ELi inimõiguste ja demokraatia strateegilist raamistikku (2012), ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020), ELi lapse õiguste strateegiat (2021), Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõiget 3 ning Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, kinnitab nõukogu taas, et lapse õiguste austamine, kaitsmine ja täitmine on üks Euroopa Liidu sise- ja välispoliitika ja -tegevuse peaesmäärke.
2. Tuginedes ELi suunistele laste ja relvastatud konflikti küsimuses (2008) ning nõukogu 2022. aasta juuni järeldustele lapse õiguste strateegia kohta, on EL eriti aktiivne lapse õiguste kaitsmisel konflikti- või kriisiolukordades ning lastele kaitse, abi ja toetuse pakkumisel.
3. Nõukogu on sügavalt mures selle pärast, et sagenevad lapse õiguste rikkumised seoses relvakonfliktidega ja olukorda halvendab veelgi konfliktide laienemine, sealhulgas Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu ning Ukraina laste ebaseaduslik väljasaatmine ja ümberasustamine, üha süvenev vägivald Sudaanis ning eskaleeruv konflikt Lähis-Idas, eelkõige katastroofiline humanitaarolukord Gazas ja selle ebaproportsionaalne mõju tsiviilisikutele, eelkõige lastele. Nõukogu taunib asjaolu, et viimase kümne aasta jooksul on märkimisväärselt suurenenud laste vastu suunatud rasked õiguste rikkumised¹ – tapmine ja sandistamine, värbamine ja kasutamine sõdurina või mittesõjalisel rollil, inimröövid, vägistamised ning muud seksuaalse ja soolise vägivalda vormid, rünnakud koolide ja haiglate vastu ning humanitaarabile juurdepääsu keelamine.

¹ <https://www.unicef.org/children-under-attack/six-grave-violations-against-children>

4. Lapsed moodustavad peaaegu kõigis maailma konfliktipiirkondades, alates Sahelist, Kesk- ja Ida-Aafrikast kuni Lähis-Ida ja Aasiani, koguni poole mõjutatud elanikkonnast. Relvakonfliktid mõjutavad lapsi ebaproportsionaalselt suurel määral ja lapsed on nende esmased ohvrid. Nõukogu on mures, et ajal, mil on saanud üha selgemaks rikkumiste ja kuritarvituste ränk, kahjulik ja pikaajaline mõju ohvritele, on konfliktide, kasutatava taktika ja relvade muutuv olemus ohtu tsiviilisikute, eelkõige laste jaoks, kordades suurendanud. Nõukogu tunnistab siiski ka seda, et lapsed võivad olla uskumatult vastupidavad ning piisava ja õigeaegse toetuse korral suudavad nad äärmuslikest olukordadest taastuda ja jõudsalt areneda. Nende kaitse, taastumine ja taaslõimimine on pikaajalise rahu ja julgeoleku ning kestliku arengu jaoks hädavajalikud.
5. Nõukogu võtab vastu käesolevad muudetud ELi suunised relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses, et suurendada nende osa lapse õiguste austamisel, kaitses ja täitmises. Ajakohastamisel võetakse arvesse suundumusi ELis ja viiakse suunised täielikult kooskõlla raamistikuga, mille on kehtestanud ÜRO Julgeolekunõukogu oma järjestikuste resolutsioonidega, pidades eelkõige silmas nendes loetletud kuut rasket laste vastu suunatud õiguste rikkumist relvakonfliktide ajal. EL soovib samuti tugevdada kooskõlastamist ja koostööd relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri volitatud eriesindajaga, pöörates eeskätt suuremat tähelepanu relvakonfliktidest mõjutatud laste heaolule, humanitaarabi kättesaadavusele ja ennetusele.

6. EL suurendab veelgi jõupingutusi, et võidelda igasuguse lastevastase vägivalga vastu, kaitsta lapsi ja edendada nende õigusi, sealhulgas nende füüsilist, vaimset ja psühhosotsiaalset tervist ning nende juurdepääsu põhiteenustele. EL teeb koostööd rahvusvaheliste organisatsioonide ja partnerriikidega, et töötada välja terviklik poliitika ja meetmed, et austada, kaitsta ja täita kõigi laste õigusi ilma igasuguse diskrimineerimiseta ning suurendada laste võimalusi olla vastutustundlikud ja vastupanuvõimelised ühiskonnaliikmed. Võttes arvesse konfliktide ja kauakestvate humanitaarkriiside muutuvat olemust, parandab EL veelgi oma töö seotust selliste kriiside humanitaar-, arengu- ja rahumõõtmega, viies konfliktide ennetamise, kriisiohje ja humanitaarabi tihedamalt kooskõlla arenguabiga ning investeeringutega hariduse andmisse hädaolukordades ja sotsiaalkaitssesse kogu maailmas. Konfliktidest mõjutatud laste kaitse peab jätkuvalt olema inimõiguste, rahu ja julgeoleku, rahuloome, arengu ja humanitaarmedetete keskne tugisammas.
7. EL tagab jätkuvalt lapse õiguste konventsioonis ja selle fakultatiivprotokollis (laste kaasamise kohta relvastatud konfliktidesse) sätestatud kohustuste täieliku täitmise, sealhulgas seoses sellega, mis puudutab lapse määratlemist alla 18-aastase inimesena, ning edendab nende ülevõtmist riigisisesse õigusesse. Lisaks tunnistab EL selliste ülemaailmsete algatuste väärtust nagu Pariisi põhimõtted ja kohustused, Vancouveri põhimõtted, ohutute koolide deklaratsioon ja poliitiline deklaratsioon tsiviilisikute kaitse tugevdamise kohta asustatud piirkondades lõhkerelvade kasutamisest tulenevate humanitaartagajärgede eest (EWIPA) ning julgustab jätkuvalt kõiki riike jätkama oma kohustuste täitmist, kaaludes nende algatuste heakskiitmist.

8. Rõhutades relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuse edasise süvalaiendamise tähtsust kogu ELi välispoliitikas, kutsub nõukogu kõiki oma otsuste tegemise organeid, ELi talitusi ja asutusi, tsiviil- ja sõjalisi missioone ja operatsioone, eriesindajaid ja -saadikuid ning muid organeid üles kahekordistama oma jõupingutusi käesolevate suuniste tõhusa rakendamise tagamiseks. Nõukogu rõhutab, kui oluline on integreerida relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimus täielikult ELi ühisesse välis- ja julgeolekupoliitikasse, mis hõlmab ühist julgeoleku- ja kaitsepoliitikat, sealhulgas ELi kriisiohjemissioone ja -operatsioone. Sellega seoses peab nõukogu tervitatavaks ajakohastatud kontrollnimekirja relvakonfliktidest mõjutatud laste kaitse integreerimiseks ELi ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika missioonidesse ja operatsioonidesse (ÜJKP kontrollnimekiri). Nõukogu teeb asjaomastele tööriühmadele ülesandeks käesolevate suuniste rakendamist korrapäraselt läbi vaadata ja selle kohta aru anda, et teha kindlaks saadud kogemused ja levitada parimaid tavaid.
9. EL ja selle liikmesriigid kasutavad kõigis välistegevuse valdkondades kõiki oma vahendeid, et keskenduda ülemaailmse teadlikkuse suurendamisele, meetmetele ja tõhusale programmitööle ning koostööle selles valdkonnas ning nimetatut veelgi tõhustada. Samuti kutsub nõukogu partnereid kõigist piirkondadest, sealhulgas rahvusvahelisi ja piirkondlikke organisatsioone, kodanikuühiskonna organisatsioone ja erasektori osalejaid, üles senisest kiiremas korras olema ühtsed ja tõhustama konfliktide lahendamist ning laste vastu suunatud raske õiguste rikkumise ärahoidmist ja sellisele rikkumisele reageerimist ning lapse õiguste austamist, kaitset ja täitmist ning rahvusvahelise humanitaar- ja inimõigustealase õiguse kohast kaitset. Seda iga lapse huvides, olenemata tema asukohast.

2024. AASTA AJAKOHASTUS

ELi suunised relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses

1. SISSEJUHATUS

Laste, eelkõige relvakonfliktidest mõjutatud laste olukord on olnud Euroopa Liidu prioriteet juba aastakümneid. ELil ja selle liikmesriikidel on olnud oluline roll Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis, kus nad on aidanud märkimisväärselt kaasa ÜRO relvakonfliktidest mõjutatud laste tegevuskava väljatöötamisele ja selle ülemaailmsete volituste arendamisele. EL võttis 2003. aastal vastu esimesed suunised laste ja relvastatud konflikti küsimuses, mida ajakohastati 2008. aastal, et koondada ELi poliitika praktiliseks vahendiks, millest saab tegevuse käigus juhinduda. Võttes arvesse ülemaailmse poliitika märkimisväärsset arengut ja ELis toimunud muutusi pärast kõnealust aega, on vaja ELi suuniseid uuesti ajakohastada, et toetada ELi jätkuvat tõhusat tegevust kooskõlas kõikehõlmavama ja terviklikuma lähenemisviisiga.

Relvakonfliktide puhul on eriti kaitsetud lapsed ja eelkõige tütarlapsed. Relvakonfliktid ja vägivaldsed olukorrad põhjustavad tohutuid kannatusi lastele, kes oma vanuse, füüsilise ja psühholoogilise küpsuse, sõltuvuse ja õigusliku seisundi tõttu on kaitsetumad ohtude, vaesuse, vägivalda ja hooletussejätmise suhtes, mida konfliktidünaamika inimeste jaoks kaasa toob. Laps on alla 18-aastane inimene, nagu on sätestatud ÜRO lapse õiguste konventsioonis.

Enamikus relvakonfliktidest mõjutatud riikides moodustavad lapsed kuni poole elanikkonnast. Maailmas elavad miljonid inimesed konfliktipiirkondades või põgenevad sealt. Seega on neile avalduv mõju ebaproportsionaalne.

Riiklikud ja valitsusvälised osalejad, sealhulgas terroriorganisatsioonid ja kuritegelikud organisatsioonid, kasutavad relvakonfliktide ning muude relvavägivalda hõlmavate olukordade käigus ära lapsi, kelle ohutus ja turvalisus seatakse sageli ohtu, et saavutada sõjalisi eesmärke, sooritada kuritegusid või teenida muul viisil ebaseaduslikku tulu. Lapsi tapetakse ja sandistatakse, relvastatud rühmitused ja relvajõud värbavad neid ja kasutavad neid ära mitmesugusel otstarbel, neid röövatakse ja vägistatakse ning nad langevad muud laadi seksuaalse vägivalla ja ärakasutamise ohvriks, samuti rünnatakse koole ja haiglaid, laste suhtes pannakse toime raskeid õiguste rikkumisi ja muid raskeid rikkumisi või kuritarvitusi. Sõja tagajärjel tekkinud füüsilised ja vaimsed puuded mõjutavad miljoneid. Isegi need, kes ei ole relvakonfliktidega otseselt seotud, kannatavad muude konfliktiga seotud tagajärgede all, nagu alatoitus, peavarju puudumine ning juurdepääsu puudumine haridusele ja tervishoiule, diskrimineerimine ning vägivald ja püsiv psühholoogiline trauma. Üha enam põhjustab näljast ja haigustest tingitud surmajuhtumeid pigem humanitaarabi andmise takistamine kui vägivalla otsene mõju. Suur osa kahjust, mida lapsed relvakonfliktide tõttu kogevad, ei tulene otseselt sõjategevusest ega lõpe sõjategevuse lõppemisel. Ülemaailmsele rahule ja julgeolekule ning kestlikule arengule avalduv mõju on sügav ja pikaajaline. Püsiv kahju, mida relvakonfliktide käigus lastele ja nende perekondadele tekitatakse, põlistab vägivalla ja vaesuse tsükleid, sellel on püsiv põlvkondadevaheline mõju, mis kahjustab üksikisiku ja ühiskonna vastupanuvõimet, ning see takistab rahumeelsete ühiskondade arengut.

Muud üha enam muret tekitavad teemad, mis on seotud lastega konfliktiolukorras ja konfliktijärgses olukorras, on järgmised: kliimamuutuste raskendav mõju, mis puudutab riske ja probleeme, millega lapsed silmitsi seisavad; lõhkerelvade valimatu kasutamine asustatud piirkondades; koolide üha suurem sihikulevõtmine ja tarvitamine sõjalistel eesmärkidel, millega rikutakse rahvusvahelist humanitaarõigust; relvakonfliktide spetsiifiline mõju puuetega lastele; laste vastu suunatud raske õiguste rikkumise sooline mõõde; vaesuse ja ebavõrdsuse süvenev mõju; rändel olevad ning riigisiselt sunniviisiliselt ümberasustatud ja pagulasseisundis lapsed; hoolekandeesutustes viibivad või perehooldusest ilma jäetud lapsed; lapstööjõu kasutamine, laste suhtes toime pandav inimkaubandus ja seksuaalorjus; uute tehnoloogiate esilekerkimisest tulenevad probleemid, nagu laste värbamine internetis ning relvade levik ja ebaseaduslik relvakaubandus, samuti maamiinide, sõjategevusest mahajäänud lõhkekehade ja isetehtud lõhkekehade mõju.

Vaja on pöörata suuremat tähelepanu riigisisesele ja rahvusvahelisele kriminaalõigusele, sealhulgas õiguskaitse kättesaadavusele laste jaoks. Tegude toimepanijate vastutusele võtmine relvakonfliktides laste vastu toime pandud raske õiguste rikkumise eest, nagu on ette nähtud rahvusvahelise õiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi ja Genfi konventsioonidega, on väga oluline, et võidelda karistamatuse õhkkonna vastu lastevastaste kuritegude toimepanijate seas, hoida ära tulevasi kuritarvitusi ning edendada vastutust ja toetada laste õiguste austamise kultuuri.

Euroopa Liit on oma humanitaar-, arengu-, rahu-, julgeoleku- ja diplomaatilises tegevuses ning koos liikmesriikidega võtnud kohustuse seada esikohale laste kaitse, heaolu ja võimestamine, käsitledes nende erivajadusi ja haavatavust ilma igasuguse diskrimineerimiseta.

2. EESMÄRK

Euroopa Liit seab oma inimõigustealases poliitikaraamistikus esikohale laste õiguste edendamise ja kaitse. Seda mitte ainult seetõttu, et lapsed on praegu haavatavad konfliktiohvid, vaid seetõttu, et just nemad kujundavad tulevikku. EL tunnustab nende võõrandamatuid õigusi, mis on sätestatud ELi põhiõiguste hartas, lapse õiguste konventsioonis ja selle fakultatiivprotokollides ning muudes rahvusvahelistes inimõigusi käsitlevates dokumentides, samuti neile rahvusvahelise õiguse alusel antud erikaitset.

ÜRO Julgeolekunõukogu on kindlaks määranud kuus rasket õiguste rikkumist,² lähtudes nende äärmuslikust laadist ja tõsisest mõjust laste heaolule:

- laste tapmine ja sandistamine,
- laste värbamine relvajõududesse ja relvastatud rühmitustesse või nendes kasutamine,
- laste vägistamine ja nende vastu suunatud muu seksuaalvägivald,
- laste röövimine,
- rünnakud koolidele ja haiglatele,
- laste humanitaarabile juurdepääsu takistamine.

² Rikkumiste määratlused on esitatud käsiraamatus, mis on lisatud relvakonfliktide piirkonnas asuvate laste vastu suunatud raske õiguste rikkumise järelevalve- ja aruandlusmehhanismi käsitlevatele suunistele (DPKO, relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri eriesindaja büroo, UNICEF, 2014).

EL püüab suurendada teadlikkust sellest kriitilisest probleemist nii liidus kui ka rahvusvahelisel tasandil. Oleme pühendunud sellele, et tegeleda tulemuslikult ja terviklikult relvakonfliktide ja muude relvavägivalda hõlmavate olukordade lühiajalise, keskmise pikkusega ja pikaajalise mõjuga lastele, võttes meetmeid lapse õiguste mitmesuguste rikkumiste ärahoidmiseks ja neile reageerimiseks. Kasutades erinevaid enda käsutuses olevaid vahendeid ja tuginedes olemasolevatele algatustele, püüab EL kaasata kolmandaid riike ja valitsusväliseid osalejaid. Muu hulgas julgustatakse neid rakendama, austama ja edendama rahvusvahelist õigust, sealhulgas inimõigusi käsitlevaid norme, standardeid ja vahendeid ning rahvusvahelist pagulas- ja humanitaarõigust ja vastavaid norme, ning võtma tulemuslikke meetmeid, et kaitsta lapsi relvakonfliktide mõju eest ja tagada nende vastu toime pandud kuritegude eest vastutusele võtmine.

Käesolevad suunised on mõeldud kasutamiseks praktilise vahendina, et suunata ja abistada ELi osalejaid kogu maailmas laste ja relvakonfliktidega seotud töös, sealhulgas muudes relvavägivalda hõlmavates olukordades, milles osalevad riiklikud ja valitsusvälised osalejad, sealhulgas terroriorganisatsioonid ja kuritegelikud organisatsioonid. Tunnistades eri poliitikavaldkondade omavahelist seotust, rõhutab EL, kui olulised on pidevad ja koordineeritud jõupingutused eri valdkondades, sealhulgas välis- ja julgeolekupoliitika, arenguabi, rahuloome ja humanitaarabi valdkonnas. See terviklik lähenemisviis tugevdab meie ühist reageerimist laste raskele olukorrale relvakonfliktide puhul ning aitab seega kaasa pikaajalisele rahule ja julgeolekule ning kestlikule arengule.

3. PÕHIMÕTTED

EL rajaneb vabaduse, demokraatia, inimväärikuse ja põhivabaduste austamise, võrdsuse ning õigusriigi ja inimõiguste austamise väärtustel. Lapse õiguste kaitse ja edendamine on üks Euroopa Liidu töö põhieesmäärke nii liidus kui ka väljaspool seda. Euroopa Liidu põhiõiguste harta sätetega on tagatud, et kõik Euroopa institutsioonid ja asutused kaitsevad liidu õiguse rakendamisel lapse õigusi. 2012. aastal vastu võetud inimõiguste ja demokraatia strateegilises raamistikus on sätestatud põhimõtted, eesmärgid ja prioriteedid, mille eesmärk on parandada ELi poliitika tulemuslikkust ja järjepidevust, ning märgitud, et inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõtte austamine on kõigi ELi sise- ja välispoliitika aspektide alus. ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskavas on kindlaks määratud ELi ja selle liikmesriikide ambitsioonid ning prioriteedid kõnealuses valdkonnas nende suhetes kolmandate riikidega ning ühtlasi esitatud ELi konkreetsed ülesanded. Lisaks on ELi inimõigustealastes suunistes, sealhulgas eelkõige lapse õiguste edendamist ja kaitset käsitlevates ELi suunistes, esitatud praktilised vahendid ja juhised nende inimõigustealaste kohustuste täitmiseks. Koos ELi lapse õiguste strateegiaga (2021) edendatakse ja kaitstakse nende poliitikameetmetega lapse õigusi ning integreeritakse need Euroopa Liidu sise- ja välispoliitikasse.

Lapse õiguste edendamine ja kaitsmine

EL peaks tõhustama oma tööd, et tagada relvakonfliktidest mõjutatud laste kaitse, lähtudes järgmistest aluspõhimõtetest.

- **Inimõigustel põhinev lähenemisviis.** Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni lapse õiguste konventsiooni kohaselt on laps alla 18-aastane inimene. Kõiki lapsi tunnustatakse rahvusvahelise inimõigustealase õiguse alusel iseseisvate õiguste valdajatena, kellele on antud erikaitse vastavalt rahvusvahelisele õigusele, sealhulgas rahvusvahelisele humanitaarõigusele. Kuigi lapsed võivad olla ohvrid, on nad ka ellujäänud ja iseseisvad osalejad. Neid ei tohiks käsitleda ega vaadelda üksnes passiivsete osalejatena. Lapsi tuleks nende õigustest teavitada. Nende häält tuleb kuulda võtta vastavalt nende vanusele ja küpsusele ning nende vajadusi tuleb rahuldada.
- **Õigus elule, ellujäämisele ja arengule.** Kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga prioriseerib EL kõigi relvakonfliktidest mõjutatud laste terviklikku heaolu, kaitsmist ja taasintegreerimist, tagades nende ellujäämise, arengu ja nende õiguste täieliku teostamise.
- **Mittediskrimineerimine ja kaasamine.** Kaitset ja abi pakutakse ilma igasuguse diskrimineerimiseta, sealhulgas pidades silmas ka mitmekordse ja läbipõimunud diskrimineerimise vorme. Jätmata ühtki last kõrvale ja tagades võrdse juurdepääsu kaitsele, tuleks erilist tähelepanu pöörata kõigi haavatavas olukorras olevate laste, sealhulgas tütarlaste, puuetega laste, põliselanikest laste ja rahvusvähemustesse kuuluvate laste, saatjata laste, rändajate, pagulaste, varjupaigataotlejate, riigisisestelt sunniviisiliselt ümberasustatud ja kodakondsuseta laste, perehooldusest ilma jäetud laste, näiteks tänaval elavate laste või hoolekandeesutustes viibivate laste konkreetsetele hooldus- ja kaitsevajadustele kooskõlas rahvusvahelisest õigusest ja rahvusvahelistest standarditest tulenevate rahvusvaheliste inimõigustealaste kohustustega ning olemasolevate poliitika- ja õigusraamistike kaudu.

- **Lapse huvid.** Kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga arvestatakse ELi meetmete rakendamisel eelkõige lapse huvidega. Kõigi otsuste ja meetmete puhul tuleb esikohale seada laste heaolu, kaitse ja ohutus.
- **Diferentseeritud lähenemisviis.** EL tunnistab erinevaid vajadusi ja haavatavusi ning püüab kohandada oma sekkumisi vastavalt iga lapse ainulaadsele olukorrale, pakkudes terviklikke ja kestlikke lahendusi; nagu on märgitud relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri eriesindaja büroo uuringus „Gender Dimensions of Grave violations against Children in Armed Conflict“ („Relvakonflikti puhul laste vastu suunatud raske õiguste rikkumise soolised mõõtmed“), vajavad kõik lapsed kaitset, kuid nende vajadused ja haavatavused võivad relvakonflikti kontekstis erineda sõltuvalt nende vanusest, küpsusest, soost, seksuaalsest sättumusest ja sooidentiteedist, puuetest, vähemustesse kuulumisest, konkreetsetest asjaoludest ning konflikti olemusest, samuti nende tajutavast või tegelikust seotusest konfliktiosalistega.
- **Relvajõudude või relvastatud rühmitustega seotud laste kaitsmine.** Relvajõudude või relvastatud rühmitustega seotud lapsi tuleb rahvusvahelise inimõigustealase õiguse ja rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaselt alati käsitada eelkõige kuue raske õiguste rikkumise ohvritena. Desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise (DDR) ning sellega seotud protsesside puhul on kesksel kohal lastega arvestamine, mis põhineb lapse huvidel ning keskendub poiste ja tütarlaste kaitsmisele kuue raske õiguste rikkumise eest konfliktide käigus. Seega tuleks kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õiguse ja rahvusvahelise humanitaarõigusega ning sõltumata relvastatud rühmituse liigist alati kavandada ja pidada esmatähtsaks relvajõudude või relvastatud rühmitustega seotud laste tingimusteta ja viivitamatut kaitset, vabastamist ning oma perekonna ja kogukonnaga (taas)ühendamist. Erilist tähelepanu tuleb pöörata nende laste probleemidele, kes on relvastatud rühmitustes sündinud või värvatud lastena ja demobiliseeritud täiskasvanuna. Lapsed, kes jõudnud ikka, kus neid on õigus kriminaalvastutusele võtta, ja keda kahtlustatakse raskes kuriteos, antakse üle tsiviilosalistele ning nende üle tuleks mõista kohut alaealistele kohaldatava õiguse alusel. Lapsi ei tohiks kinni pidada üksnes nende seotuse tõttu relvastatud rühmitustega.

- **Lapse- ja ohvrikesksus.** Tähelepanu keskmes on lapse heaolu ja vajadused. See tähendab igal võimalusel laste aktiivset kaasamist nende vajaduste ja prioriteetide kindlaksmääramisse ning selle tagamist, et laste häält võetaks kuulda, neile ei tekitata uuesti traumasid ning nende heaolu ja turvalisus seatakse esikohale. EL peab esmatähtsaks tegeleda konkreetse kahjuga, mida lapsed relvakonfliktide tingimustes kogevad.
- **Vanuse- ja sooteadlikkus.** Lastel vajadused ja haavatavus muutuvad nende kasvades. EL teadvustab seda ja kujundab vastavalt oma sekkumisi. Lisaks kogevad tütarlapsed ja poisid konflikte sageli erinevalt ja neil on ka erinevad nõrgad kohad. EL kaalub neid vanuse- ja soopõhiseid vajadusi, et tagada kõigile lastele asjakohane kaitse ja toetus.
- **Traumateadlikkus.** Relvakonflikt võib avaldada lastele sügavat psühholoogilist mõju. ELi lähenemisviisi puhul teadvustatakse seda ja lähenemisviisi eesmärk on pakkuda tuge, mis arvestab laste võimalike traumadega, sealhulgas seksuaalsest ja soolisest vägivallast tuleneva traumaga, ning nende vajadustega, mis puudutavad juurdepääsu vaimse tervisega seotud ja psühhosotsiaalsetele tugiteenustele, mis edendavad paranemist ja taastumist.
- **Vastutus, õiguskaitse kättesaadavus ja alaealiste üle õigusemõistmine.** EL toetab lastevastaste kuritegude ja rikkumiste lastekeskset jälgimist, uurimist ja nende eest vastutusele võtmist. Tegude toimepanijad tuleb vastutusele võtta. Äärmiselt oluline on arendada lapsesõbralikke kohtusüsteeme kõigi laste jaoks, kes puutuvad õigussüsteemiga kokku ja kellel on võetud vabadus, samuti on oluline nende juurdepääs õigusabile ja osalus üleminekuperioodi õigusemõistmise algatustes.

- **Laste ja noorte osalemine ning nende võimestamine.** EL edendab ja toetab ja tagab laste ja noorte sisulist kaasamist ja aktiivset osalemist neid mõjutavate otsuste tegemisel kõigil tasanditel, sealhulgas konfliktiolukordades, eelkõige noorte ELi välistegevusse kaasamise tegevuskava kaudu.
- **Kahju mitteteketavad ja lapsi kaitsvad konfliktitundlikud lähenemisviisid.** EL aitab kaasa sellele, et kõigi poliitikasuundade ja meetmete puhul hoitaks süstemaatiliselt ära asjaomase tegevuse või personali põhjustatavad võimalikud kahjulikud tagajärjed lastele ja nende õigustele ning et need ei süvendaks konfliktidünaamikat.

Rahvusvaheline koostöö

EL juhindub oma töös asjakohastest rahvusvahelistest ja piirkondlikest inimõiguste ja humanitaarõiguse normidest ja standarditest, sealhulgas I lisas esitatud normidest ja standarditest. EL teeb aktiivselt koostööd asjaomaste osalejatega ja toetab nende tööd, eelkõige järgmiste osalejate puhul:

- ÜRO peasekretär
- Relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelev ÜRO peasekretäri eriesindaja ja tema büroo

- Lastevastase vägivalla küsimustega tegelev ÜRO peasekretäri eriesindaja ja tema büroo
- ÜRO riigipõhine seire ja aruandluse rakkerühm või samaväärne töörühm probleemsetes riikides
- Sellised ÜRO bürood, osakonnad ja ametid nagu UNICEF, rahuoperatsioonide osakond (DPO), poliitiliste ja rahuloomeküsimuste osakond (DPPA), arengu koordineerimisbüroo (DCO), ÜRO naiste õiguste agentuur (UN Women), ÜRO narkootikumide ja kuritegevuse büroo (UNODC), ÜRO Rahvastikufond (UNFPA), ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo (OHCHR), ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet (UNHCR), ÜRO Arenguprogramm (UNDP), Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO), ÜRO humanitaarasjade koordineerimisbüroo (OCHA), UNESCO ja WHO (peakorteri ning piirkondlikul/kohalikul tasandil)
- Relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelev ÜRO Julgeolekunõukogu töörühm
- Relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelev piirkondlik/kohalik sõprade rühm või samaväärsed sarnaselt meelestatud partnerite ajutised rühmad
- Lapse Õiguste Komitee
- Inimõiguste Nõukogu
- ÜRO Peaassamblee sotsiaal-, humanitaar- ja kultuuriküsimuste komitee (kolmas komitee)
- Rahvusvaheline Kriminaalkohus ja asjakohasel juhul rahvusvahelised erikohtud
- ÜRO erimenetlused ja ÜRO volitatud uurimisorganid
- ÜRO ametkondadevaheline DDRi töörühm ja muud sarnased foorumid
- Rahvusvaheline Punase Risti Komitee (RPRK)
- Euroopa Nõukogu
- Aafrika Liit ja muud piirkondlikud organisatsioonid
- OSCE/ODIHR

- Kohalikud ja rahvusvahelised valitsusvälised organisatsioonid, sealhulgas laste juhitud organisatsioonid, inimõiguste kaitsjad ja laste inimõiguste kaitsjad ning kogukonnapõhised organisatsioonid ja võrgustikud
- Muud asjaomased osalejad

EL võtab ennetavaid meetmeid ning teeb nimetatud osalejatega koostööd, et kindlustada olemasolevate rahvusvaheliste lapse õigusi tagavate kaitsemeetmete tugevdamine ja tõhus rakendamine.

4. RELVAKONFLIKTIDEST MÕJUTATUD LASTEGA SEOTUD PROBLEEMIDE LAHENDAMINE

Viimase kahe aastakümne jooksul on sõjapidamises toimunud dramaatiline muutus ning sellised taktikad nagu valimatud ja ebaproportsionaalsed õhurünnakud, pommitamine ja droonirünnakud, asulate ümberpiiramine ja blokaadid, selleks et tsiviilisikutele ei saaks abisaadetisi tarnida, lõhkemata lahingumoon püsiv oht ja tsiviilpiirkondade mineerimine kujutavad endast laste jaoks tõsist ohtu saada surma või sandistatud.

Koolide, haiglate ja muu sellise elutähtsa tsiviiltaristu nagu vee- ja energiasüsteemide sihikulevõtmine tähendab suuremat ohtu laste ellujäämisele ja arengule. Mõnel juhul vastustavad relvastatud rühmitused või relvajõud aktiivselt tütarlaste juurdepääsu haridusele ja tervishoiule, takistades nendele elutähtsate teenustele juurdepääsemist. Isegi siis, kui lapsi, õpetajaid ja meditsiinitöötajaid ei ole otse sihikule võetud, tekitab konfliktipiirkondades valitsev üldine ebakindlus neis kartuse kooli minna või arstiabi osutada.

Olukordades, mida arutatakse relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuste ringis, on järsult sagenenud laste röövimine, olgu siis kogukondade hirmutamiseks, konkreetsete rühmade sihikulevõtuks, nagu eelkõige tütarlapsed ja nende juurdepääs haridusele, või laste vaenutegevuses osalema sundimiseks või nende ärakasutamiseks inimkaubanduse ja seksuaalorjuse eesmärgil või muudel ekspluateerivatel eesmärkidel. Isegi kui röövitud lapsed on vabastatud või kui neil õnnestub põgeneda, seisavad nad jätkuvalt silmitsi suurte probleemide ja häbimärgistamisega, mis mõjutavad nende taasintegreerimist oma kogukonda ja nende rehabiliteerimist selles.

Konfliktide puhul täheldatakse üha sagedamini seksuaalvägivalda ning seal, kus valitseb õigusriigi vaakum, pannakse seda tütarlaste ja poiste vastu sageli toime. Seksuaalvägivalda ja ärakasutamist kogevad lapsed seisavad silmitsi pikaajaliste psühholoogiliste traumade ja tervisehäiretega, muu hulgas sugulisel teel levivate nakkustega, nagu HIV/AIDS, ja teismeliste rasedusega. Kahjulikud soonormid ja soolised tavad, nagu naiste suguelundite moonutamine, vastsündinud tütarlaste tapmine, lapsega sõlmitud, varajased ja sundabielud, soostereotüüpide eiramise pärast häbimärgistamine, ning diskrimineerivad sotsiaalsed normid ja diskrimineerimine seavad eriti ohtu tütarlapsed.

Humanitaarabile juurdepääsu keelamine, sealhulgas tahtlikud rünnakud humanitaartöötajate vastu, on endiselt peamine takistus laste kaitsmisel. Esmavajaliku humanitaarabi puudumine võib kaasa tuua tõsise alatoitluse, kängumise, juurdepääsu puudumise haridusele ja hädavajalikule arstiabile ning sellel on laste arengule pikaajalised tagajärjed. Juurdepääsu võimaldamiseks on väga oluline teha konfliktiosalistega koostööd, tagades samal ajal rikkumiste eest vastutusele võtmise. Jätkuvalt teeb muret laste kasutamine relvastatud rühmituste poolt lahingutegevuses või seda toetavas rollis.

Alla 18-aastaste laste sunniviisiline värbamine ja kasutamine vaenutegevuses nii relvajõudude kui ka relvastatud rühmituste poolt on ebaseaduslik ja üks lapstööjõu kasutamise rängemaid vorme. Alla 15-aastaste laste värbamine on lausa sõjakuritegu. See paneb nendele lastele ebainimliku koormuse ja põhjustab neile pikaajalisi kahjulikke tagajärgi; neile jääb ennekõike ohvri roll ning nad seisavad sageli silmitsi häbimärgistamise ja tõrjutusega. Laste ohvrirolli süvendab veelgi relvastatud rühmitustega seotud laste vahistamine ja kinnipidamine, kas selle tõttu, et neid peetakse ohuks riigi julgeolekule või et nad on väidetavalt osalenud vaenutegevuses.

Kooskõlas rahvusvahelise inimõigustealase õiguse ja rahvusvahelise humanitaarõigusega ning sõltumata relvastatud rühmituse liigist tuleks pidada esmatähtsaks selliste laste tingimusteta ja viivitamatut kaitset, vabastamist ning oma perekonna ja kogukonnaga (taas)ühendamist. Laps, kes jõudnud ikka, kus teda on õigus kriminaalvastutusele võtta, ja keda kahtlustatakse raskes kuriteos, tuleb anda üle tsiviilosalistele ning tema üle tuleks mõista kohut lastega seotud kohtusüsteemis, juhul kui selline on loodud.

EL toetab ÜRO ja konfliktiosaliste läbirääkimisi kuut rasket lapse õiguste rikkumise lõpetamist ja ennetamist käsitlevate tegevuskavade üle, selliste tegevuskavade vastuvõtmist ja rakendamist, ning samuti läbirääkimisi konfliktiosaliste üleandmisprotokollide üle, selliste protokollide vastuvõtmist ja rakendamist, et viia väidetavalt relvastatud rühmitustega seotud lapsed kiiresti üle mittesõjalistele lastekaitstes osalejatele taasintegreerimise eesmärgil.

Raskused tõhusate meetmete rakendamisel

ELil ja teistel konfliktipiirkondades töötavatel osalejatel on lastele humanitaar- ja arenguabi osutamisel ning kaitse pakkumisel märkimisväärsed raskusi. Selliste raskuste hulka kuuluvad praegusaja konfliktide keerukas ja pidevalt muutuv olemus, jätkuvast vägivallast või piiravatest haldustakistustest tingitud piiratud juurdepääs mõjutatud territooriumile ja elanikkonnale ning kohapealsete osalejate vähene suutlikkus laste vajadustega asjakohaselt tegeleda.

Tõhusate meetmete rakendamist võitluses relvakonfliktidest mõjutatud laste vastu suunatud rikkumiste vastu raskendavad andmelüngad ja ebapiisavad varajase hoiatamise näitajad, mille tõttu on keeruline raskeid õiguste rikkumisi ära hoida. Tõhusat tegutsemist raskendavad ka ressursside piiratus ja raskused mitmest allikast rahastamise koordineerimisel.

Lisaks loovad nõrgad õigusraamistikud ja vastutuse puudumine lastevastaste kuritegude eest karistamatuse õhkkonna, kus rikkumised jäävad karistamata. Konfliktide pikaajaline sotsiaalmajanduslik mõju, vaesus, laste, eriti tütarlaste haridusvõimaluste puudumine, piiratud vahendid tervishoiuteenuste (sealhulgas vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toe) jaoks ning kahjulike kultuurinormide ja -tavade püsimine – kõige selle tõttu on märkimisväärsed raskusi kordumise ärahoidmisel ning püsiva rahu saavutamisel ja laste kaitsmisel.

ELi tõhusa tegutsemise võimalused

Relvakonfliktidesse sattunud laste kaitsmise eesmärgil tehtavate jõupingutuste tugevdamiseks **loob EL tugevamad partnerlused** ja edendab järgmist.

- **Ärahoidmise toetamine.** On vaja rohkem ära teha relvakonfliktide ja lapse õiguste rikkumiste, eelkõige laste vastu suunatud kuue raske õiguste rikkumise ärahoidmiseks. Varajase hoiatamise süsteemide rakendamine, tegeledes riskinäitajate ja andmelünkadega, võib olla abiks lapsi ähvardavate ohtude tuvastamisel enne rikkumiste toimumist ja võimaldada võtta meetmeid nende ärahoidmiseks. Tõhusate ja õigeaegsete ennetusmeetmete väljatöötamiseks on väga oluline korrapärase konfliktialüüside tegemine ning laste õiguste ja vajaduste hindamine. Investeerimine kvaliteetsesse, konfliktitundlikusse, riskipõhisesse, eakohasesse ja soo aspekti arvestavasse kaasavasse haridusse võib samuti leevendada konfliktide kordumist ning vähendada laste kuritarvitamise ja ärakasutamise ohtu.

- Humanitaarabi, arengupoliitika ja rahuloome seostatud lähenemisviisi tugevdamine.**

Pikaajaliste ja prognoositavate kriisidega toimetulekuks on EL kindlalt otsustanud tagada humanitaar- ja arenguabivajaduste ning rahuloomega seotud vajaduste, sealhulgas nii esmavajaduste kui ka pikaajaliste lahenduste koordineeritud käsitlemise. Selleks et toetada lastele kaitsva ja kestlikult toetava keskkonna loomist konfliktide eel, ajal ja järel, on vaja püsivat ja piisavat rahastamist, et laiendada sekkumisi ja toetada pikaajalisi lastekaitseprogramme, sealhulgas eraldada vahendeid sotsiaalkaitsele, haridusele, eluasemele, psühhosotsiaalsele toele, tervishoiule ja kaitseteenustele, mis on kohandatud laste mitmesugustele vajadustele. Väga oluline on toetada kohapeal töötavate ÜRO järelevalve- ja aruandlusmehhanismide toimimist, sealhulgas anda piisavad rahalised vahendid.
- Investeerimine integreeritud lastekaitstesüsteemidesse.**

EL peaks toetama eakohaseid ja soo aspekti arvestavaid, puudega inimesi kaasavaid ja kogukonnapõhiseid integreeritud sotsiaal- ja lastekaitstesüsteeme ebakindlates riikides ja konfliktist mõjutatud riikides, et aidata lapse õiguste rikkumisi ära hoida ja leevendada ning neist taastuda ja neile reageerida ning tagada järjepidev, terviklik ja mitut sidusrühma hõlmav laste eest hoolitsemine, sealhulgas taasintegreerimine, taastumine, haridusvõimalused, sealhulgas kutse- ja tehniline koolitus, lastekaitseteenused, asjakohasel juhul perekonna taasühinemine, piisavad tervishoiuteenused, sealhulgas seksuaal- ja reproduktiivtervishoiu teenused, vaimse tervise ja psühhosotsiaalse toe teenused ning muud kriitilised aspektid.

- **Desarmeerimine, demobiliseerimine ja taasintegreerimine (DDR), julgeolekusektori reform ja õigusemõistmist toetavad programmid.** Lastekaitsega seotud kaalutluste lõimimine desarmeerimis-, demobiliseerimis- ja taasintegreerimisprogrammidesse või muudesse nendega seotud programmidesse, julgeolekusektori reformi, terrorismivastastesse jõupingutustesse ja organiseeritud kuritegevuse võrgustike vastu võitlemise kavadesse ning lapsesõbraliku õigusemõistmise kavadesse (tagades lastele sobiliku juurdepääsu õigusemõistmisele, tasuta õigusabi ja tõhusad õiguskaitsevahendid) ning lastele suunatud ja kohandatud taasintegreerimisalgatuste toetamine. Taasintegreerimise kui laiemal lastekaitse süsteemi komponendi toetamine ning kestliku arengu eesmärkide ja põhimõtete arvessevõtmine tagab kaasavama, ulatuslikuma ja pikaajalisema tegevuse.
- **Koostöö ja toetus kohapeal.** EL peaks toetama tihedamat koostööd ÜRO üksuste ja ametitega, konfliktidest mõjutatud riikide valitsuste ja kohalike ametiasutustega, rahvusvaheliste ja riiklike valitsusväliste organisatsioonidega ning kohalike kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kes töötavad otse lastega kohapeal (sealhulgas relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelev sõprade rühm). Tuginedes lastekaitse eesmärke ja põhimõtteid käsitlevale korrapärasele dialoogile rahvusvaheliste partnerite, riikide valitsuste, konfliktiosaliste ja kohalike organisatsioonidega, tuleks veelgi tugevdada tihedat koostööd ÜRO Julgeolekunõukogu volitatud järelevalve- ja aruandlusmehhanismiga ning ÜRO riigipõhiste järelevalve ja aruandluse rakkerühmadega (CTFMR) ning nendega samaväärsete tööühikutega.
- **Koolitus ja tugi.** Väga oluline on investeerida kõigi lastekaitsega tegelevate osalejate suutlikkuse suurendamisse. Koolituse ja toetuse pakkumine parandab õigus- ja poliitikaraamistikke, programme ja sekkumisi kõigil tasanditel, andes vastutavatele isikutele – nii kohustatud isikutele kui ka õiguste omajatele – oskused ja ressursid, mida on vaja laste erivajaduste tõhusaks käsitlemiseks riiklikul ja kohalikul tasandil. ELi ja muude töötajate, eelkõige lastega otseses kontaktis olevate ja lapsi mõjutavate otsuste tegemisega tegelevate töötajate jaoks on vaja paremat korrapärast koolitust.

- **Kohalike lahenduste toetamine.** Laste juhitud ja kogukonna eestvedamisel tehtud rahu- ja kaitsealgatuste tunnustamine ja toetamine teeb kuuldavamaks inimesed kohapealt ja võimaldab leida kultuuriliselt sobivaid lahendusi.
- **Laste osalus.** Laste aktiivse, võrdse, sisulise ja tõhusa osalemise tagamine kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooniga neid mõjutavate otsuste tegemises, sealhulgas eelkõige taasintegreerimisprogrammide kavandamisel. Samuti püüab EL kasutada noorte mõttekoda, mis nõustab rahvusvahelise partnerluse volinikku ja peadirektoraati (DG INTPA) ning noorte nõuandestruktuure, mis annavad nõu ELi delegatsioonidele, mis on loodud noorte ELi välistegevusse kaasamise tegevuskava (2022–2027) alusel.

Nende terviklike eesmärkide rakendamisega saab EL märkimisväärselt tõhustada oma osalemist relvakonfliktidest mõjutatud laste kaitsmisel. Koostööpõhine ja terviklik lähenemisviis, mis investeerib kohapealsesse suutlikkusse ja seab esikohale ennetusmeetmed ja ulatusliku abi, võib aidata kaasa sõja risttulle sattunud laste turvalisemale ja helgemale tulevikule.

5. RAKENDUS- JA TEGEVUSVAHENDID

A) ELi käsutuses olevad vahendid:

ELi käsutuses on mitmeid vahendeid, et käsitleda relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimusi, tuginedes olemasolevatele algatustele:

- **Poliitiline dialoog.** Kolmandate riikidega peetava poliitilise dialoogi inimõiguste aspektid hõlmavad laste heaolu ja õigusi nii konfliktieelses, -aegses kui -järgses olukorras.
- **ELi eriesindajad.** ELi inimõiguste eriesindajal on oluline toetav roll seoses lapse õiguste standardite ülemaailmse järgimisega. Geograafilised ELi eriesindajad peaksid samuti oma volitustega hõlmatud prioriteetsetes riikides võtma konkreetseid meetmeid ja läbi viima teavitustegevust relvakonfliktidest mõjutatud lastega seotud küsimustes. Nad peaksid lisama relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuse oma ettekannetesse, mille nad esitavad nõukogu töörühmadele. Relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimus tuleks prioriteetsete riikide puhul lisada ELi eriesindajate volituste hulka, kui neid pikendatakse.

- Demaršid ja avaldused.** EL kutsub asjaomaseid kolmandaid riike tungivalt üles võtma tõhusaid meetmeid, et tagada laste kaitse relvakonfliktide ja raske õiguste rikkumise tagajärgede eest ning teha lõpp karistamatusele. Tuletades meelde olulist rolli, mida EL ja selle liikmesriigid võivad etendada kõigi konfliktiosalistega peetava dialoogi toetamisel, mille käigus neil võib olla mõjujõudu laste suhtes toimepandava raske õiguste rikkumise lõpetamiseks ja ärahoidmiseks. ELi teavitustegevuses tuleks juhinduda ÜRO peasekretäri aastaaruandest ja tema riigipõhistest aruannetest laste ja relvakonfliktide kohta ning nendele lisatud relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO Julgeolekunõukogu töörühma järeldustest. ELi eriesindajatele ja missioonijuhtidele tehakse vajaduse korral ülesandeks jätkata selle küsimuse käsitlemist koos valitsusväliste organisatsioonidega. Kui see on asjakohane, reageerib EL ka toimunud positiivsetele arengutele. EL toetab jätkuvalt rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonide üleilmset ratifitseerimist, milleks on eelkõige lapse õiguste konventsioon ja selle fakultatiivprotokoll laste kaasamise kohta relvastatud konfliktidesse (OPAC) ning Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise konventsioon nr 182. EL innustab jätkuvalt kõiki riike jätkama oma kohustuste täitmist, kaaludes selliste rahvusvaheliste vahendite ja kohustuste heakskiitmist, mille eesmärk on kaitsta konfliktidest mõjutatud lapsi, sealhulgas Pariisi põhimõtted ja kohustused, Vancouveri põhimõtted, ohutute koolide deklaratsioon ja poliitiline deklaratsioon tsiviilisikute kaitse tugevdamise kohta asustatud piirkondades lõhkerelvade kasutamisest tulenevate humanitaartagajärgede eest (EWIPA). EL innustab kõiki riike ratifitseerima Rooma statuuti ning tegema koostööd Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ning muude rahvusvaheliste ja piirkondlike kohtute ja vastutusmehhanismidega, sealhulgas vahistamismääruste täitmisel.
- Mitmepoolne koostöö.** EL osaleb relvakonfliktidest mõjutatud lastega seotud projektide rahastamises ning humanitaarabi ja arengukoostöö kaudu. EL uurib võimalusi toetuse laiendamiseks, võttes arvesse humanitaar-, arengu- ja rahuloomevajaduste vahelist seost.

- **Kahepoolne koostöö.** EL toetab ja rahastab programme, mille eesmärk on kaitsta ja edendada lapse õigusi kolmandate riikidega tehtava kahepoolse koostöö kaudu ja piirkondlikul tasandil rahvusvaheliste partnerluste ja humanitaarabi laiemas raamistikus. Liikmesriigid kajastavad neid prioriteete ka oma kahepoolsetes koostööprojektides.
- **Toetus rahvusvahelise, riigi ja kohaliku tasandi valitsusvälisele sektorile.** EL toetab jätkuvalt valitsusväliseid ja kodanikuühiskonna organisatsioone, kes tegelevad laste ja nende õiguste kaitsmisega relvakonfliktides ja muudes vägivaldase olukorras. See peaks hõlmama institutsioonide ülesehitamist ja lastekaitsealgete tugevdamist, sealhulgas lapsesõbralikke justiitsüsteeme, alaealiste asjades õigusemõistmise haldamist, seadusandlikku reformi, koolitust ja nõustamist kohalikule politseile ja relvajõududele ning karistusasutuste ja kohtuasutuste ametnikele ning lapse õigustega tegelevate kohaliku tasandi valitsusväliste organisatsioonide suutlikkuse suurendamist, lapse õigustele tähelepanu pööramist, desarmeerimist, demobiliseerimist ja taasintegreerimist ning julgeolekusektori reformi.
- **Kriisihjemisioonid ja -operatsioonid.** Lastekaitset käsitletakse ja süvalaendatakse asjakohaselt planeerimisprotsessides, dokumentides ja operatsioonide läbiviimisel, tehes seda kooskõlas relvakonfliktidest mõjutatud lastekaitse ÜJKP missioonidesse ja operatsioonidesse integreerimise ajakohastatud kontrollnimekirjaga. Volitustes ja tegevusplaanides võetakse võimaluse korral arvesse laste, eelkõige tütarlaste erivajadusi ja lastekaitsega seotud küsimusi, arvestades ELi missioonide ja operatsioonide volitusi ja võimeid. ÜJKP missioonidele ja operatsioonidele siirdud sõjaväe- ja tsiviilpersonalile tuleks pakkuda lastekaitsealast koolitust ja nõustamist.

- **Koostöö partneritega.** Osalemine relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelevates kohalikes ja piirkondlikes sõprade rühmades ja samaväärsetes töörühmades, samuti korrapärane järelevalve- ja aruandlusalane teabevahetus ÜRO riigipõhiste rakkerühmade, relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri eriesindaja büroo, UNICEFi, DPO ja DPPAga.
- **Muud meetmed.** EL võib kaaluda sihipäraste meetmete, sealhulgas asjakohasel juhul piiravate meetmete võtmist või vaadata läbi kolmandate riikidega sõlmitud kokkulepped, võttes aluseks nende lapse õiguste alased tulemused, eelkõige seoses relvakonfliktidest mõjutatud lastega.

Kasutades mitmesuguseid tema käsutuses olevaid vahendeid, püüab EL tagada, et laste õigusi ja erivajadusi võetaks arvesse varajase hoiatamise ja ennetavate lähenemisviiside puhul, samuti käimasolevates konfliktiolukordades, rahuläbirääkimistes, rahukokkulepetes, konfliktijärgses ülesehitustöös, rehabilitatsioonis, taasintegreerimisel ja pikaajalises arengus, ning tagada, et laste vastu toime pandud raske õiguste rikkumise suhtes ei kohaldata amnestiat. EL püüab tagada, et kohalik kogukond, sealhulgas lapsed, oleksid kaasatud rahuprotsessi. Selles tegevuses kasutab EL ära ÜRO süsteemi ja piirkondlike organisatsioonide raames saadud kogemusi ning toetub neile.

B) Rakendamine

Seire ja aruandlus

- **ELi missioonide juhid, ÜJKP missioonide juhid ja sõjaväeülemad prioriteetsetes riikides:** lisavad oma korrapärastesse aruannetesse analüüsi konflikti mõju kohta lastele, tagades relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuse integreerimise kohalikesse ELi inimõigusi ja demokraatiat käsitlevatesse riigipõhistesse strateegiatesse, ning edendavad kohapealset korrapärast koordineerimist ELi delegatsioonide, ELi liikmesriikide missioonide, ÜJKP missioonide ja operatsioonide, ÜRO kohapealsete koordinaatorite ja nende riigipõhiste meeskondade, ÜRO riigipõhiste järelevalve- ja aruandluse rakkerühmade või nendega samaväärsete töörühmade, teiste rahastajate, valitsusväliste organisatsioonide ja erasektoriga.

- **Komisjon:** juhib nõukogu ja liikmesriikide tähelepanu asjakohastele aruannetele ja teabele ELi rahastatud projektide kohta, mis on seotud relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimusega, ning tagab, et prioriteetsetes riikides eraldatakse piisavad rahalised vahendid relvakonfliktidest mõjutatud laste kaitseks, sealhulgas selleks, et toetada järelevalve- ja aruandlusmehhanismide toimimist kohapeal, ning et ELi rahastatavad meetmed on suunistega kooskõlas.
- **Liikmesriigid:** annavad teavet asjaomaste kahepoolsete projektide ja diplomaatiliste kohustuste kohta, mis on seotud relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimusega, sealhulgas prioriteetsetes riikides läbiviidava kohapealse koordineerimise kaudu.

Nõukogu: rakendamine ja järelmeetmed

- Poliitika- ja julgeolekukomitee teostab järelevalvet käesolevate suuniste kohaste ELi meetmete rakendamise üle ning töötab välja korra, kuidas integreerida relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimus asjakohastesse ELi poliitikavaldkondadesse ja meetmetesse, tehes koostööd teiste ELi julgeoleku- ja arenguasutustega.
- Inimõiguste töörühm (COHOM) vaatab korrapäraselt läbi, ajakohastab ja avaldab prioriteetsete riikide nimekirja, tuginedes asjakohastest allikatest saadud teabele, sealhulgas ÜRO peasekretäri aruandele ja ülevaadetele, ning tagab koostöö asjaomaste töörühmade vahel.
- Asjaomased geograafilised töörühmad koostavad soovitusi meetmete võtmiseks nende vastavates prioriteetsetes riikides.
- COHOM teostab järelevalvet käesolevate suuniste rakendamise üle ja hindab seda, tehes seda koostöös asjaomaste osalejatega, ning teeb tihedas koostöös asjaomaste töörühmade, eriesindajate, missioonijuhtide, tsiviilmissioonide juhtide ja ELi sõjaväeülematega (käsuliini järgides) kindlaks võimalikud puudujäägid ja vajadused.
- COHOM analüüsib edasist koostööd ÜRO, teiste rahvusvaheliste organisatsioonide, valitsusväliste organisatsioonide ja erasektoriga.

- Euroopa välisteenistus esitab poliitika- ja julgeolekukomiteele igal aastal aruande edusammude kohta, mida on tehtud käesolevate suuniste eesmärkide täitmisel, eelkõige prioriteetsetes riikides, ning hõlbustab ÜRO peasekretäri eriesindaja poolt poliitika- ja julgeolekukomiteele relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses ülevaadete andmist.
- Asjaomaste temaatiliste ja geograafiliste töörühmade eesistujad lisavad asjakohasel juhul oma aruteludesse relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuse, sealhulgas korraldades ühiseid arutelusid töörühmade vahel ning hõlbustades ÜRO partnerite ja kodanikuühiskonna ekspertide poolt väliste ülevaadete andmist.

Täiendavad toetus- ja teavitustegevused

- Kõrge esindaja teeb avalduse rahvusvahelisel lapssõdurite kasutamise vastu võitlemise päeval (12. veebruar), tehes seda kaks korda aastas koos relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri eriesindajaga.
- EL peaks suurendama teadlikkust relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses rahvusvahelisel hariduse rünnakute eest kaitsmise päeval (9. september) ja ülemaailmsel lastepäeval (20. november) ning uurima täiendavaid võimalusi teadlikkuse suurendamiseks relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses.
- Euroopa välisteenistus peaks esitama teabepaketi lapse õiguste kohta konfliktipiirkondades kõigile uutele delegatsioonide juhtidele, ÜJKP missioonide juhtidele ja sõjaväeülematele, missioonide kontaktasutustele ja inimõiguste kontaktasutustele, tehes seda nende ametiaja alguses.
- Euroopa välisteenistus ja komisjon peaksid koostöös ÜRO partnerite, asjaomaste komisjoni talituste ja valitsusväliste organisatsioonidega korraldama lastekaitse ning relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses korrapäraseid sihtotstarbelisi koolitusi, sealhulgas laste ning desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise või desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimisega seotud protsesside teemal.

6. KOKKUVÕTE

Käesolevates ajakohastatud suunistes relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses rõhutatakse ELi otsustavust seada esikohale laste õigused ja heaolu sõja ja ebastabiilsuse tingimustes.

Käesolevate suuniste tõhususe tagamiseks jälgib EL tehtud edusamme ja annab nende kohta aru. Korrapäraselt esitatakse aruandeid, sealhulgas selleks, et teha kindlaks parandamist ja kohandamist vajavad valdkonnad, tagamaks, et EL reageerib relvakonfliktidest mõjutatud laste muutuvatele probleemidele jätkuvalt terviklikult ja mõjusalt.

Tehes koostööd ÜRO asutuste, riikide valitsuste, kohalike organisatsioonide ja kodanikuühiskonnaga, saab EL luua relvakonfliktidest mõjutatud lastele turvalisema ja lootustandvama tuleviku.

Ajakohastatud suuniste LISAD

1. lisa – Mittetäielik loetelu rahvusvahelistest normidest, standarditest ja põhimõtetest, millele EL võib viidata oma kontaktides kolmandate riikidega relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimuses

I. ÜRO INIMÕIGUSTEALASED DOKUMENDID

Lepingud ja protokollid

- Inimõiguste ülddeklaratsioon, 1948
- Lapse õiguste konventsioon, 1989
- Lapse õiguste konventsiooni teine fakultatiivprotokoll laste relvastatud konflikti kaasamise kohta, 2002
- Lapse õiguste konventsiooni esimene fakultatiivprotokoll lastega kauplemise, prostitutsiooni ja pornograafia kohta, 2002
- Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsioon nr 182 lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevuse viivitamatu keelustamise kohta, 1999
- Pagulasseisundi konventsioon, 1951
- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt, 1966
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt, 1966
- Piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastane konventsioon, 1984

Julgeolekunõukogu resolutsioonid

- Resolutsioonid laste ja relvakonfliktide kohta: 1261 (1999), 1314 (2000), 1379 (2001), 1460 (2003), 1539 (2004), 1612 (2005), 1882 (2009), 1998 (2011), 2068 (2012), 2143 (2014), 2225 (2015), 2427 (2018), 2601 (2021)
- Resolutsioonid naiste, rahu ja julgeoleku kohta: 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2242 (2015), 2331 (2016), 2467 (2019)
- Resolutsioonid noorte, rahu ja julgeoleku kohta: 2250 (2015), 2419 (2018), 2535 (2020)

Peaassamblee resolutsioonid, mis on seotud laste ja relvakonfliktidega

Lapse õiguste resolutsioonid, mida EL esitab kaks korda aastas koos Ladina-Ameerika ja Kariibi mere piirkonna riikide rühmaga (GRULAC) ÜRO Inimõiguste Nõukogule ja ÜRO Peaassamblee kolmandale komiteele. Resolutsioonid sisaldavad sätteid laste ja relvakonfliktide kohta.

II. RAHVUSVAHELINE HUMANITAARÕIGUS, PAGULASED JA RIIGISISELT ÜMBERASUSTATUD ISIKUD

- Sõjavangide kohtlemise Genfi konventsioon, 1949
- Tsiviilisikute sõjaaegse kaitse Genfi konventsioon, 1949
- 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide lisaprotokoll rahvusvaheliste relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta (I protokoll), 1978
- 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsioonide lisaprotokoll siseriiklike relvakonfliktide ohvrite kaitse kohta (II protokoll), 1977
- Pagulasseisundi konventsioon, 1951
- Pagulasseisundi protokoll, 1967
- Riigisisest ümberasustamist käsitlevad juhtpõhimõtted, 1998
- Rahvusvahelise humanitaarõiguse tavaõigus

III. RAHVUSVAHELINE KRIMINAALÕIGUS

- Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuut, 2002

IV. MUUD ASJAKOHASED RAHVUSVAHELISED KOHUSTUSED JA DOKUMENDID

- Relvajõudude või relvastatud rühmitustega seotud lapsi käsitlevad põhimõtted ja suunised (Pariisi põhimõtted), 2007
- Suunised koolide ja ülikoolide kaitsmiseks sõjalise kasutamise eest relvakonfliktis, 2014
- Ohutute koolide deklaratsioon, 2015
- Vancouveri põhimõtted rahuvalve ning lapssõdurite värbamise ja kasutamise ennetamise kohta, 2017
- Poliitiline deklaratsioon tsiviilisikute kaitse tugevdamise kohta asustatud piirkondades lõhkerelvade kasutamisest tulenevate humanitaartagajärgede eest, 2022

2. lisa – ELi poliitika ja dokumendid

ÜVJP ja kriisiohjevahendid

- ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024)
- ELi julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegiline kompass, 2022
- ÜJKP tsiviiltegevuse kokkulepe, 2023

- Euroopa Liidu inimõigustealasele õigusele ja rahvusvahelisele humanitaarõigusele vastav hoolsuskohustuse poliitika seoses julgeolekusektori toetusega kolmandatele osapooltele, 2023
- Ühisteatis: ELi strateegiline lähenemisviis endiste võitlejate desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise toetamisele, 2021
- ÜRO ja ELi rahuoperatsioonide ja kriisiohjamise strateegiline partnerlus: 2022–2024. aasta prioriteedid
- Ajakohastatud kontrollnimekiri relvakonfliktidest mõjutatud laste kaitse integreerimiseks ÜJKP missioonidesse ja operatsioonidesse, 2024
- Euroopa konsensus humanitaarabi valdkonnas, 2008
- ELi ja UNICEFi vaheline lapse õigusi käsitlev töövahend „Lapse õiguste integreerimine arengukoostöösse“, 2014
- Komisjoni talituste töödokument „Humanitaarkaitse: kaitse parandamine humanitaarkriisi olukorras viibivate inimeste ohtude vähendamiseks“, 2016
- Komisjoni talituste töödokument „Hariduse andmine hädaolukordades ELi rahastatavate humanitaarabioperatsioonide raames“, 2019
- Komisjoni teatis „Haridus hädaolukordades ja pikaajalise kriisi tingimustes“, 2018
- Komisjoni talituste töödokument „Sooküsimus humanitaarabis: erinevad vajadused, kohandatud abi“, 2013
- ELi rahuvahendamise kontseptsioon, 2020
- Rahuvahendamise suunised, Euroopa välisteenistus, 2020
- ELi stabiliseerimiskontseptsioon (WK 13776/2022 INIT), 2022

Ühenduse poliitika ja vahendid

- ELi lapse õiguste strateegia, 2021
- ELi noorte välistegevusse kaasamise tegevuskava (2022–2027)
- Lapse õiguste edendamist ja kaitset käsitlevad ELi suunised, 2017
- Komisjoni soovitus integreeritud lastekaitstesüsteemide kohta (2024, kinnitamisel)
- Ühisteatis: ELi strateegiline lähenemisviis endiste võitlejate desarmeerimise, demobiliseerimise ja taasintegreerimise toetamisele, 2021
- Ühisteatis: julgeolekusektori reformi toetava, kogu ELi hõlmava strateegilise raamistiku elemendid, 2016

3. lisa – Asjakohased ÜRO aruanded ja juhenddokumendid

ÜRO peasekretäri aruanded

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon. Aastaruanded (2000. aastast kuni praeguseni) ja riigipõhised aruanded (2006. aastast kuni praeguseni) laste ja relvakonfliktide kohta.

Eriesindaja aruanded

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon. Eriesindaja aruanded ÜRO Peaassambleele (1998. aastast kuni praeguseni) ja Inimõiguste Nõukogule (1998. aastast kuni praeguseni).

Julgeolekunõukogu ning relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegelev töörühm

- Töörühma järelused, mis käsitlevad peasekretäri riigipõhiseid aruandeid laste ja relvakonfliktide kohta: www.un.org/securitycouncil/subsidiary/wgcaac/sgreports.

- Resolutsioonid ja eesistuja avaldused laste ja relvakonfliktide kohta:
www.un.org/securitycouncil/subsidiary/wgcaac/resolutions.
- Julgeolekunõukogu eesistuja kirjad peasekretärile laste ja relvakonfliktide kohta:
www.un.org/securitycouncil/subsidiary/wgcaac/letters.
- Laste ja relvakonfliktide töörühma volitused ja „töövahend“:
www.un.org/securitycouncil/subsidiary/wgcaac/reference.

Relvakonfliktidest mõjutatud laste küsimustega tegeleva ÜRO peasekretäri eriesindaja büroo väljaanded ja suunised

- Kuus rasket laste vastu suunatud õiguste rikkumist relvakonfliktide ajal: õiguslik alus (*The Six Grave Violations against Children During Armed Conflict: the Legal Foundation*). New York, 2009 (ajakohastatud 2013)
- Lapsed ja õigusemõistmine relvakonfliktide ajal ja pärast seda (*Children and Justice During and in the Aftermath of Armed Conflict*) (2011)
- Suunised julgeolekunõukogu resolutsiooni 1998 kohta (*Guidance Note on Security Council Resolution 1998*) (2014)
- Suunised ja käsiraamat – järelevalve- ja aruandlusmehhanism laste vastu suunatud raske õiguste rikkumise kohta relvakonfliktide ajal (*Guidelines and Field Manual - Monitoring and Reporting Mechanism on Grave Violations against Children in Situations of Armed Conflict*) (2014)
- 20 aastat konfliktidest mõjutatud laste paremaks kaitsmiseks (*20 Years to Better Protect Children Affected by Conflict*) (2016)
- Praktilised suunised vahendajatele laste kaitsmiseks relvakonfliktide ajal (*Practical Guidance for Mediators to Protect Children in Situations of Armed Conflict*) (2020)
- COVID-19 pandeemia mõju laste vastu suunatud rikkumistele relvakonfliktide ajal (*Impact of the COVID-19 Pandemic on Violations against Children in Situations of Armed Conflict*) (2021)
- Suunised inimröövide kohta (*Guidance Note on Abductions*) (2023)
- Relvakonfliktide ajal laste vastu toime pandud raske õiguste rikkumise sooline mõõde (*Gender Dimension of Grave Violations Against Children In Armed Conflict*) (2022)
- Suurema kaasamise suunas: aruteludokument relvakonfliktidest mõjutatud laste alaste volituste kohta ja puuetega laste kohta relvastatud konfliktides (*Towards Greater Inclusion: A Discussion Paper on the CAAC Mandate and Children with Disabilities in Armed Conflict*) (2023)